DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/82-8
УДК 338.45:623:355.02(477)
JEL Classification: H56, L64, O38, F52, H11

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ У 2025 РОЦІ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА СЕКТОРАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ

І.І. Танцюра

TRANSFORMATION OF THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE IN 2025: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND SECTORAL STRATEGIES

Ihor Tantsyura

Анотація. *У статті здійснено комплексний науковий аналіз трансформації оборонно-промислового комплексу України у 2025 році в умовах воєнної економіки та тривалої високої інтенсивності безпекових викликів. Досліджено еволюцію державної політики у сфері розвитку ОПК від ситуативного та реактивного управління до формування системного інституційного середовища. Особливу увагу приділено аналізу інституційно-правових змін, зокрема впровадженню спеціального правового режиму «Defence City», податкових і митних стимулів. У роботі досліджено трансформацію фінансової архітектури оборонно-промислового комплексу, яка у 2025 році набула ознак гібридної моделі, що поєднує пряме державне фінансування, інструменти пільгового кредитування та механізми міжнародної кооперації. Визначено, що запровадження інноваційних моделей фінансування, зокрема «данської моделі», забезпечило не лише залучення значних обсягів зовнішніх ресурсів, але й сприяло підвищенню ефективності використання фінансових коштів, скороченню логістичних витрат та стимулюванню розвитку внутрішнього виробництва озброєння. Проведено секторальний аналіз розвитку ключових сегментів оборонної промисловості України, зокрема безпілотних систем, ракетного озброєння та виробництва боєприпасів. Встановлено, що технологічна трансформація галузі має нерівномірний характер і супроводжується концентрацією ресурсів на розвитку асиметричних засобів ураження. Обґрунтовано, що активне впровадження інновацій, зокрема технологій штучного інтелекту у безпілотних системах, а також розвиток ракетних програм і локалізація виробництва боєприпасів, забезпечують зростання оборонної спроможності держави та формування її технологічної автономії. Доведено, що інституційні, фінансові та організаційні трансформації оборонно-промислового комплексу України у 2025 році сприяли підвищенню виробничої ефективності, зміцненню інноваційного потенціалу та формуванню нової моделі функціонування галузі. Визначено, що подальший розвиток ОПК потребує поглиблення міжнародної кооперації, розширення виробництва критичних компонентів, зміцнення інфраструктурної та енергетичної стійкості підприємств.*

Ключові слова: *оборонно-промисловий комплекс України, Defence City, безпілотні авіаційні комплекси, ракетна програма, державна підтримка, «данська модель», індустріалізація.*

Summary*. This article presents a comprehensive academic analysis of the transformation of Ukraine's defence-industrial complex in 2025 against the backdrop of a war economy and persistent, high-intensity security challenges. It examines the evolution of state policy in the field of defence-industrial complex development, from situational and reactive management to the formation of a systematic institutional environment. Particular attention is paid to the analysis of institutional and legal changes, in particular the introduction of the special legal regime 'Defence City', as well as tax and customs incentives. The study examines the transformation of the financial architecture of the defence-industrial complex, which by 2025 had taken on the characteristics of a hybrid model combining direct state funding, preferential lending instruments and mechanisms for international cooperation. It has been established that the introduction of innovative financing models, in particular the 'Danish model', not only ensured the attraction of significant volumes of external resources but also contributed to improving the efficiency of financial resource utilisation, reducing logistical costs and stimulating the development of domestic arms production. A sectoral analysis has been carried out of the development of key segments of Ukraine's defence industry, in particular unmanned systems, missile weapons and ammunition production. It has been established that the technological transformation of the sector is uneven in nature and is accompanied by a concentration of resources on the development of asymmetric weapons. It has been demonstrated that the active implementation of innovations, in particular artificial intelligence technologies in unmanned systems, as well as the development of missile programmes and the localisation of munitions production, ensure the growth of the state's defence capabilities and the development of its technological autonomy. It has been demonstrated that the institutional, financial and organisational transformations of Ukraine's defence-industrial complex in 2025 contributed to increased production efficiency, the strengthening of innovative potential and the formation of a new model for the*

© І.І. Танцюра, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

sector's operation. It has been established that the further development of the defence-industrial complex requires deeper international cooperation, the expansion of production of critical components, and the strengthening of enterprises' infrastructural and energy resilience.

Keywords: *Ukraine's defence-industrial complex, Defence City, unmanned aerial systems, missile programme, state support, the 'Danish model', industrialisation.*

1. Вступ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу ефективності державних механізмів розвитку оборонно-промислового комплексу в умовах війни високої інтенсивності. В сучасних умовах ОПК виступає не лише як сектор економіки, а як ключовий елемент забезпечення національної безпеки, технологічного суверенітету та макроекономічної стійкості держави. За оцінками профільних досліджень і аналітичних оглядів оборонної індустрії, обсяги річного виробництва вітчизняного ОПК уже в 2024 році перевищили 30 млрд дол. США [9; 14], що створило передумови для формування стратегії оборонної самодостатності та розширення внутрішнього виробництва критично важливих видів озброєння.

У 2025 році відбулися визначальні зміни в новітній історії українського оборонно-промислового комплексу. Якщо період 2022–2024 років доцільно характеризувати як етап екстреного відновлення виробничих потужностей та формування децентралізованих інноваційних рішень, то 2025 рік ознаменувався переходом до системної індустріалізації сектору, стандартизації технологічних процесів і поглиблення інтеграції з оборонно-промисловою базою Європейського Союзу та НАТО. Така трансформація свідчить про якісну зміну моделі функціонування ОПК – від адаптивно-реактивної до стратегічно орієнтованої та інституційно впорядкованої.

Необхідність проведення наукових досліджень у даній сфері обумовлюється низкою факторів. По-перше, трансформація ОПК відбувається в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних із поєднанням воєнних ризиків, обмеженості ресурсів та необхідності швидкого технологічного оновлення. По-друге, відбувається формування нових інституційних механізмів державної підтримки, зокрема спеціальних правових режимів, фінансових інструментів та моделей міжнародного співробітництва, ефективність яких потребує наукового осмислення та оцінки. По-третє, зростає роль ОПК як драйвера інноваційного розвитку економіки, що актуалізує питання його інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення державної політики у сфері розвитку оборонно-промислового комплексу, підвищення ефективності інституційних механізмів підтримки галузі, а також формування стратегічних рішень щодо індустріалізації та технологічної модернізації виробництва. Крім того, отримані результати можуть бути застосовані для розробки програм стимулювання інвестицій, розвитку людського капіталу та поглиблення міжнародної кооперації у сфері оборонної промисловості.

Таким чином, в умовах трансформації безпекового середовища, активізації державної політики у сфері оборонної індустрії та зростання ролі ОПК у забезпеченні економічної та технологічної стійкості країни, особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на аналіз інституційних механізмів та секторальних стратегій розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Тому дослідження, присвячені трансформації оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнної економіки та інституційним механізмам його розвитку, є актуальними.

Питання розвитку оборонно-промислового комплексу, державного регулювання оборонної економіки та інституційних механізмів забезпечення безпеки держави є предметом активних наукових досліджень у сучасній економічній та управлінській науці. Зокрема, значний внесок у дослідження ролі оборонної промисловості у забезпеченні національної безпеки здійснено у працях зарубіжних учених, серед яких виділяються роботи Т. Гартлі [1], який розглядає оборонну економіку як складову державної політики та інструмент забезпечення стратегічної стабільності. У його дослідженнях обґрунтовується вплив військових витрат на економічний розвиток, проте недостатньо уваги приділяється інституційним трансформаціям оборонних секторів в умовах тривалих воєнних конфліктів.

Вагомий внесок у дослідження інноваційного розвитку та державної політики у сфері високотехнологічних галузей зроблено у роботах М. Маццукато [2; 5], яка доводить активну роль держави як інвестора та драйвера інновацій. Разом з тим, у цих дослідженнях оборонно-промисловий комплекс розглядається переважно в контексті загальної інноваційної політики, без урахування специфіки його функціонування в умовах воєнної економіки

та необхідності швидкого масштабування виробництва.

Проблематика трансформації оборонних індустрій у країнах НАТО та ЄС досліджується у роботах К. Марковські та П. Холла [3], а також у новітніх працях з альтернативної оборонно-промислової політики [7], де аналізуються процеси інтеграції національних оборонних секторів у міжнародні виробничі ланцюги, конкуренція та модульні архітектури виробництва. Автори акцентують увагу на важливості кооперації та стандартизації, проте класичні підходи ґрунтуються переважно на стабільних економічних умовах і лише частково враховують фактори високої невизначеності та військових ризиків, характерних для України.

Окремі аспекти функціонування оборонно-промислового комплексу та публічного управління в умовах війни досліджуються у роботах аналітичних центрів і наукових журналів, зокрема у дослідженнях RAND Corporation щодо спроможностей оборонно-промислової бази та міжнародної кооперації [13; 14], а також у емпіричних студіях публічних закупівель України воєнного періоду [8]. Водночас у значній частині міжнародних оглядів Україна тривалий час розглядалася переважно як реципієнт безпекової допомоги, що не відображає сучасних процесів формування власної виробничої спроможності.

Важливими для осмислення інституційного виміру є також праці з місійно орієнтованої інноваційної політики та динамічних спроможностей публічного сектору [4], публічних закупівель як інструменту промислової політики [6], реалізації індустріальної політики в моделях відкритих інновацій [12] та реформ військових інновацій [11]. У вітчизняному науковому дискурсі інституційні механізми управління ОПК та формування інноваційної екосистеми оборонної промисловості розглядаються у працях С.А. Давимуки [9] та М. Козловця [10].

Проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на значний обсяг досліджень, низка важливих питань залишається недостатньо розкритою.

По-перше, у науковій літературі відсутній комплексний підхід до оцінки інституційних змін у функціонуванні оборонно-промислового комплексу в умовах війни високої інтенсивності. Більшість досліджень зосереджена або на макроекономічних аспектах військових витрат, або на інноваційній політиці, без їх інтеграції в єдину аналітичну модель. По-друге, недостатньо дослідженим залишається питання впливу регуляторних механізмів держави на виробничу динаміку конкретних секторів оборонної промисловості. Це зумовлено складністю доступу до релевантних даних, а також високим рівнем закритості інформації у сфері оборони. По-третє, практично відсутні дослідження, що аналізують нові моделі фінансування оборонного виробництва, зокрема механізми міжнародної кооперації та залучення зовнішніх ресурсів у форматі спільного виробництва.

Причинами збереження зазначених наукових прогалин є як об'єктивні фактори (динамічність воєнного середовища, обмеженість відкритих даних, високий рівень невизначеності), так і суб'єктивні (інерційність наукових підходів, орієнтація досліджень на мирний період розвитку економіки).

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна сформулювати невирішену наукову проблему, яка полягає у відсутності комплексного наукового підходу до оцінки інституційних механізмів розвитку оборонно-промислового комплексу України та їх впливу на виробничу ефективність галузі в умовах воєнної економіки. Саме вирішення цієї проблеми визначає логіку та спрямованість даного дослідження і безпосередньо кореспондує з його метою.

Метою дослідження є систематизація змін у регуляторному середовищі функціонування оборонно-промислового комплексу України та визначення їх впливу на виробничі показники ключових секторів галузі в умовах воєнної економіки. Це дасть можливість обґрунтувати ефективність інституційних механізмів державної підтримки та сформувати практичні підходи до подальшого розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні задачі:

– проаналізувати інституційно-правові зміни у функціонуванні оборонно-промислового комплексу України у 2025 році, зокрема впровадження спеціальних режимів регулювання, механізмів державної підтримки та кадрового забезпечення галузі;

– дослідити трансформацію фінансових та організаційних механізмів розвитку ОПК, включаючи державне фінансування, інструменти пільгового кредитування та міжнародні моделі залучення ресурсів;

– оцінити вплив регуляторних та інституційних змін на виробничу динаміку ключових секторів ОПК (безпілотні системи, ракетне озброєння, боєприпаси) з метою визначення їх ролі у забезпеченні оборонної спроможності та технологічної автономії України.

2. Матеріали і методи

Об'єктом дослідження є процеси трансформації оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнної економіки, зокрема інституційні механізми державного регулювання та їх вплив на функціонування ключових секторів галузі.

Предметом дослідження виступають економічні та управлінські відносини, що виникають у процесі формування та реалізації державної політики розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Основна гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що запровадження системних інституційних змін у регуляторному середовищі (зокрема спеціальних правових режимів, фінансових інструментів та механізмів міжнародної кооперації) сприяє підвищенню виробничої ефективності та технологічної спроможності оборонно-промислового комплексу України.

У процесі дослідження були прийняті такі припущення:

– державна політика у сфері розвитку ОПК має визначальний вплив на динаміку виробництва та інноваційні процеси в галузі;

– ключові зміни у функціонуванні ОПК у 2025 році є репрезентативними для аналізу сучасних тенденцій його розвитку;

– офіційні статистичні дані, аналітичні матеріали та експертні оцінки відображають загальні закономірності функціонування галузі.

До основних спрощень дослідження належать:

– обмеження аналізу переважно відкритими джерелами інформації у зв'язку з високим рівнем секретності оборонної сфери;

– узагальнення виробничих показників без деталізації за окремими підприємствами;

– фокусування на ключових секторах (безпілотні системи, ракетне озброєння, боєприпаси) без детального розгляду допоміжних галузей.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Зокрема, застосовано: системний підхід – для комплексного аналізу трансформації оборонно-промислового комплексу як цілісної економічної системи; інституційний аналіз – для дослідження змін у регуляторному середовищі та оцінки їх впливу на функціонування галузі; структурно-функціональний метод – для визначення ролі окремих секторів ОПК у забезпеченні оборонної спроможності держави; порівняльний аналіз – для зіставлення динаміки розвитку різних сегментів оборонної промисловості; метод узагальнення та систематизації – для формування цілісного уявлення про сучасні тенденції розвитку ОПК.

Інформаційною базою дослідження стали офіційні нормативно-правові акти України, статистичні та аналітичні матеріали органів державної влади, наукові статті у фахових виданнях з економіки, публічного управління та менеджменту, а також аналітичні дослідження міжнародних інституцій, що висвітлюють розвиток оборонно-промислового комплексу у 2015–2026 роках.

Для обробки та систематизації інформації використовувалися загальнодоступні аналітичні інструменти, зокрема табличні методи представлення даних, логічне групування та аналітичне узагальнення.

3. Результати і обговорення

3.1. Основні інституційно-правові зміни у функціонуванні оборонно-промислового комплексу України

Інституційно-правова трансформація оборонно-промислового комплексу України у 2025 році набула системного характеру та стала одним із ключових чинників підвищення ефективності функціонування галузі в умовах воєнної економіки. На відміну від попередніх періодів, коли державна політика мала переважно реактивний характер, у 2025 році відбувся перехід до формування комплексного регуляторного середовища, орієнтованого на довгостроковий розвиток і масштабування виробництва [9; 10].

Державна політика у досліджуваний період була спрямована на усунення системних регуляторних бар'єрів, що стримували розвиток оборонної промисловості, зокрема у сферах оподаткування, митного регулювання, доступу до ресурсів та організації виробничих процесів. Уряд України перейшов від фрагментарних управлінських рішень до створення так званих екосистемних умов розвитку ОПК, що передбачають комплексне поєднання правових, фінансових та організаційних інструментів державної підтримки [4; 6].

Центральним елементом інституційної трансформації стало запровадження спеціального правового та податкового режиму для підприємств оборонної галузі – «Defence City». Даний механізм був сформований на основі адаптації досвіду функціонування спеціального режиму «Дія. City», що раніше застосовувався в IT-секторі, до потреб високотехнологічного виробничого середовища. Такий підхід свідчить про перенесення успішних практик стимулювання інновацій у нові галузеві контексти [5; 12].

Нормативно-правове закріплення цього режиму відбулося через внесення змін до Податкового та Митного кодексів України (закони № 4577-IX та № 4578-IX), які набули чинності у 2025 році та забезпечили формалізацію нового інституційного середовища функціонування підприємств ОПК [10]. Запровадження режиму «Defence City» стало відповіддю на потребу виробників у стабільних і передбачуваних умовах ведення діяльності, що є критично важливим для довгострокового планування інвестицій та виробничих процесів.

Ключові параметри зазначеного спеціального режиму можна систематизувати за трьома основними напрямами.

По-перше, запроваджено податкові стимули інвестиційного характеру, зокрема механізм умовного звільнення від оподаткування прибутку підприємств за принципом податку на виведений капітал. Відповідно до цього підходу, прибуток не підлягає оподаткуванню за умови його реінвестування у розвиток виробничих потужностей, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D), а також у підвищення кваліфікації персоналу [2; 5]. Такий інструмент сприяє акумулюванню внутрішніх інвестиційних ресурсів і стимулює технологічну модернізацію підприємств.

По-друге, передбачено майнові пільги, які полягають у звільненні підприємств від сплати земельного податку та податку на нерухоме майно для об'єктів промислового призначення. Це дозволило суттєво знизити рівень постійних витрат виробництва, що є особливо важливим для підприємств із значними виробничими площами та високою капіталомісткістю.

По-третє, реалізовано заходи митної лібералізації, які включають спрощення процедур ввезення комплектуючих, технологічного обладнання та спеціалізованих матеріалів. Це забезпечило скорочення логістичних затримок та підвищення оперативності розгортання виробничих процесів.

Важливим елементом інституційної стабільності стало визначення довгострокового горизонту функціонування зазначеного режиму – до 1 січня 2036 року або до моменту набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі [10]. Це створює передумови для підвищення інвестиційної привабливості галузі та формування довіри з боку внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Окремим напрямом інституційних змін стало вдосконалення механізмів кадрового забезпечення оборонно-промислового комплексу. У 2024–2025 роках сформувалася гостра конкуренція за людський капітал між військовим сектором та промисловістю, що вимагало перегляду підходів до мобілізаційної політики. У відповідь держава сформувала нову модель, в якій працівники оборонних підприємств розглядаються як стратегічний ресурс забезпечення обороноздатності [10; 13].

Прийняття Закону № 4630-IX та подальші зміни до підзаконних актів, зокрема постанови Кабінету Міністрів України № 113 від 30.01.2026, забезпечили суттєву трансформацію механізму бронювання працівників [10]. Було скасовано квотний підхід до бронювання персоналу критично важливих підприємств та запроваджено можливість бронювання до 100% працівників таких підприємств. Додатково відбулася автоматизація процедур бронювання, що дозволило мінімізувати адміністративні бар'єри та скоротити часові витрати на оформлення відповідних рішень.

Важливим елементом кадрової політики стало також запровадження так званого «перехідного періоду» для нових працівників, який передбачає 45-денний термін для уточнення військово-облікових даних. Це сприяло легалізації трудових відносин та підвищенню гнучкості ринку праці в оборонному секторі [10].

У контексті забезпечення безпеки виробничих потужностей важливого значення набули зміни у політиці доступу до інформації. В умовах зростання загроз, пов'язаних із використанням відкритих джерел розвідки (OSINT), держава запровадила механізм «захищеної прозорості», який передбачає баланс між відкритістю економічної інформації та необхідністю її обмеження з міркувань безпеки [8].

Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України № 1257 від 03.10.2025 було встановлено можливість обмеження доступу до даних про місцезнаходження підприємств, їх виробничі потужності та структуру власності у публічних реєстрах. При цьому контрольні та фіскальні органи зберігають доступ до повного обсягу інформації, що забезпечує дотримання принципів державного контролю та підзвітності [8; 10].

Таким чином, інституційно-правові зміни 2025 року свідчать про формування нової моделі державного регулювання оборонно-промислового комплексу, яка поєднує елементи дерегуляції, стимулювання інвестиційної активності, забезпечення кадрової стабільності та підвищення рівня безпеки функціонування підприємств. Зазначені трансформації створюють основу для подальшого

розвитку галузі та підвищення її ролі у забезпеченні національної безпеки держави [4; 9].

3.2. Трансформація фінансових та організаційних механізмів розвитку оборонно-промислового комплексу

Особливої уваги у контексті трансформації оборонно-промислового комплексу України потребують питання формування фінансової архітектури галузі та розвитку механізмів міжнародної співпраці. У 2025 році фінансування ОПК набуло системного характеру та базувалося на гібридній моделі, що поєднувала інструменти прямого державного фінансування, кредитної підтримки та залучення ресурсів міжнародних партнерів [1; 7; 14].

Фінансування галузі у досліджуваний період здійснювалося в умовах суттєвого зростання ролі держави як ключового економічного агента у секторі оборони. Державний бюджет на 2025 рік фактично трансформувався у бюджет оборонного спрямування. Зокрема, на реалізацію цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу було передбачено понад 55 млрд грн. Водночас динаміка бойових дій та зростання потреб фронту зумовили необхідність оперативного перегляду бюджетних пріоритетів [1; 7].

У жовтні 2025 року Верховна Рада України здійснила масштабне коригування державного бюджету, збільшивши видатки на сектор безпеки та оборони на 324,7 млрд грн. Важливою особливістю цього рішення стало переорієнтування значної частини фінансових ресурсів із імпорту озброєння на контрактування продукції вітчизняних виробників. Такий підхід сприяв формуванню мультиплікаційного ефекту в економіці, оскільки державні витрати одночасно стимулювали розвиток промислового виробництва, зайнятість та податкові надходження [6; 8].

Поряд із бюджетним фінансуванням важливим елементом фінансової підтримки галузі стало впровадження механізмів пільгового кредитування. З метою забезпечення ліквідності підприємств та підтримки їх оборотного капіталу урядом було започатковано програму компенсації відсоткових ставок за кредитами. Станом на початок 2026 року на реалізацію цієї програми було спрямовано 1 млрд грн. Запроваджений механізм дозволив підприємствам оборонної промисловості залучати фінансові ресурси під 5% річних, що в умовах високої облікової ставки Національного банку України фактично забезпечує доступ до дешевих кредитних ресурсів. Це, у свою чергу, сприяє стабілізації виробничих процесів та зменшенню фінансових ризиків діяльності підприємств [12].

Суттєвою трансформацією фінансової моделі розвитку ОПК у 2025 році стала інтернаціоналізація замовлень та формування нових механізмів міжнародної кооперації. Україна запропонувала партнерам інноваційний підхід до фінансування оборонного виробництва, який отримав назву «Данська модель». Сутність цього механізму полягає у фінансуванні урядами іноземних держав виробництва озброєння безпосередньо на українських підприємствах з подальшим використанням цієї продукції Збройними Силами України [14].

Запровадження «Данської моделі» дозволило сформувати низку суттєвих переваг. По-перше, скорочується час між фінансуванням і фактичним постачанням продукції завдяки відсутності складних логістичних ланцюгів. По-друге, забезпечується економічна ефективність використання ресурсів, оскільки вартість виробництва в Україні є нижчою порівняно з країнами Європейського Союзу, що дозволяє збільшити обсяги закупівель у межах наявного фінансування. По-третє, досягається позитивний бюджетний ефект, оскільки частина коштів повертається у вигляді податкових надходжень до державного бюджету України [7; 14].

За підсумками 2025 року, використання зазначеного механізму, а також реалізація прямих контрактів з іноземними партнерами забезпечили залучення понад 6 млрд дол. США у розвиток оборонно-промислового комплексу України [14]. Додатковим джерелом фінансування стали кошти, отримані за рахунок прибутків від заморожених російських активів. Зокрема, перший транш у розмірі 1 млрд євро (близько 1,1 млрд дол. США), спрямований Європейським Союзом на фінансування замовлень у вітчизняного ОПК, став важливим інструментом підтримки галузі та водночас елементом відновлення економічної справедливості [14].

Таким чином, у 2025 році сформувалася багаторівнева фінансова модель розвитку оборонно-промислового комплексу України, яка поєднує внутрішні та зовнішні джерела ресурсів, а також державні та ринкові механізми фінансування. Її ключовими характеристиками є гібридність, адаптивність до умов воєнної економіки та орієнтація на стимулювання внутрішнього виробництва. Зазначена трансформація створює передумови для підвищення фінансової стійкості галузі та її інтеграції у міжнародні виробничі та фінансові ланцюги [3; 14].

У контексті оцінки ефективності трансформації оборонно-промислового комплексу доцільно проаналізувати динаміку ключових виробничих показників галузі. Особливу увагу слід приділити зміні обсягів виробництва та фінансових ресурсів, що дозволяє оцінити масштаб індустріалізації ОПК у 2022–2025 роках (табл. 1).

Аналіз наведених даних свідчить про безпрецедентне зростання оборонно-промислового комплексу України у 2022–2025 роках. Обсяг виробництва зріс більш ніж у 30 разів, що відображає перехід галузі від кризового функціонування до стадії масштабної індустріалізації. Найбільш стрімке зростання спостерігалося у 2023–2024 роках, що було зумовлено активізацією державної політики підтримки та розгортанням внутрішнього виробництва. Суттєвим фактором розвитку стало також розширення виробничої мережі, кількість підприємств якої зросла приблизно утричі. Це свідчить про активне залучення приватного сектору та формування конкурентного середовища в оборонній індустрії. Водночас різке збільшення обсягів іноземного фінансування у 2025 році підтверджує ефективність міжнародних механізмів співпраці, зокрема «данської моделі» [11; 14].

3.3. Основні закономірності функціонування оборонної галузі

Секторальний аналіз виробництва оборонно-промислового комплексу України за підсумками 2025 року свідчить про нерівномірний характер його технологічної трансформації, що супроводжувався концентрацією ресурсів на розвитку асиметричних засобів ураження. Такий підхід відповідає сучасній логіці ведення воєнних дій, в якій перевага досягається не лише за рахунок масштабів, але й завдяки технологічній гнучкості та інноваційності озброєння [7; 11].

У 2025 році Україна підтвердила провідні позиції у сфері розробки та виробництва бойових безпілотних систем. Заявлена на державному рівні ціль виробництва до 4 млн одиниць безпілотних літальних апаратів на рік була підкріплена відповідною виробничою динамікою галузі [9]. Розвиток цього сектору значною мірою став можливим завдяки поєднанню дерегуляційних заходів, гнучкої системи державної контрактації та активної участі приватного сектору [6; 11].

Ключові тенденції розвитку виробництва безпілотних систем доцільно систематизувати за такими напрямами.

По-перше, відбулася уніфікація технологічних рішень, що проявилася у переході від значної кількості різнорідних моделей до стандартизованих платформ. Це дозволило оптимізувати логістичні процеси, спростити технічне обслуговування та підвищити ефективність експлуатації безпілотних систем у бойових умовах.

По-друге, суттєвого розвитку набули технології штучного інтелекту, зокрема системи машинного зору. В умовах широкого застосування засобів радіоелектронної боротьби використання автономних алгоритмів наведення стало критично важливим. Застосування таких технологій забезпечило зростання ефективності ураження цілей з приблизно 30% до 80% [11], що свідчить про якісний технологічний прорив у галузі.

По-третє, сформувався новий сегмент озброєння – так звані FPV-перехоплювачі, або «зенітні дрони», які інтегруються у систему протиповітряної оборони. Їх використання характеризується високою економічною ефективністю, оскільки відносно низька вартість таких засобів дозволяє знищувати значно дорожчі повітряні цілі, мінімізуючи витрати на застосування традиційних ракетних систем. Економічна ефективність є суттєвою: дрон вартістю 500–700 дол. США знищує ціль вартістю близько 100 000 дол. США, заощаджуючи при цьому ракету ППО вартістю понад 200 000 дол. США [7; 11].

Паралельно з розвитком безпілотних систем, у 2025 році суттєво активізувалася ракетна програма України, яка отримала статус одного з пріоритетних напрямів державної політики у сфері оборони. Відбулося поступове зміщення акцентів від виключно

Таблиця 1

Динаміка розвитку оборонно-промислового комплексу України у 2022–2025 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025
Обсяг виробництва, млрд дол. США	~1	~3	~30*	~35
Обсяг виробництва, млрд грн	~40	~110	122	>180
Темп зростання, % до попереднього року	–	+200%	+1000%	+50%
Кількість підприємств	~300	~500	~800	~900
Іноземні інвестиції, млрд дол.	–	~1	~3	6,1–6,7

Примітка: * оцінка на основі конверсії

оборонних стратегій до формування спроможностей здійснювати високоточні удари на значних відстанях [13].

Одним із ключових елементів цього напряму став проєкт «Паляниця», який поєднує характеристики ракети та безпілотного апарата. У 2025 році дана система перейшла до стадії серійного виробництва, що забезпечило можливість її масового застосування. Використання відносно недорогих платформ дозволяє реалізовувати тактику «рою», спрямовану на перевантаження систем протиповітряної оборони противника [9; 13].

Важливим досягненням стало також просування балістичної програми, зокрема проведення успішних випробувань та запуск серійного виробництва вітчизняних балістичних ракет, що є розвитком попередніх проєктів («Сапсан», «Грім-2»). Це дозволило Україні сформувати спроможності ураження цілей на дистанціях понад 500 км, що суттєво розширює її стратегічні можливості [13].

Крім того, відбулася модернізація крилатої ракети Р-360 «Нептун», яка була адаптована для ураження наземних цілей шляхом оновлення авіоніки та збільшення дальності польоту. Це свідчить про розширення функціональних можливостей наявних зразків озброєння та їх адаптацію до нових умов ведення бойових дій [13].

Окремого аналізу потребує сектор виробництва боєприпасів, у якому у 2025 році було досягнуто суттєвого прогресу у подоланні дефіциту. Ключовим результатом стало налагодження серійного виробництва артилерійських снарядів калібру 155 мм, що відповідають стандартам НАТО. Важливу роль у цьому процесі відіграло створення спільних підприємств із міжнародними партнерами, зокрема німецьким концерном Rheinmetall [14].

З метою більш детального аналізу секторальної структури оборонно-промислового комплексу доцільно розглянути динаміку виробництва найбільш критичних видів продукції – безпілотних систем та боєприпасів, які стали основою сучасної моделі ведення бойових дій (табл. 2).

Представлені дані демонструють, що саме сектор безпілотних систем став ключовим драйвером розвитку оборонної промисловості України. У період 2022–2025 років виробництво дронів зросло у понад 25 разів, що свідчить про формування нової технологічної парадигми ведення війни. Особливо показовим є десятикратне зростання виробництва FPV-дронів лише протягом одного року, що відображає високий рівень адаптивності галузі до змін бойових потреб. У секторі боєприпасів також спостерігається суттєвий прогрес. Зокрема, різке збільшення виробництва мінометних боєприпасів у 2023 році стало переломним моментом у подоланні дефіциту. Подальший розвиток галузі пов'язаний із запуском серійного виробництва стандартних для НАТО 155-мм снарядів, що свідчить про інтеграцію України у західні оборонні стандарти [9; 14]. Загалом, наведені тенденції підтверджують, що розвиток ОПК України має чітко виражену інноваційну спрямованість і орієнтацію на асиметричні технології, які забезпечують максимальну ефективність за обмежених ресурсів.

За експертними оцінками, рівень забезпечення фронту за рахунок внутрішнього виробництва снарядів досяг 30–40%, що свідчить про значне зростання виробничих спроможностей галузі. Додатково було вирішено проблему забезпечення виробництва метальних зарядів шляхом відновлення відповідних технологічних циклів у співпраці із західними хімічними компаніями [14].

У сегменті мінометних боєприпасів (82 мм та 120 мм) спостерігається повне задоволення потреб внутрішнього ринку за рахунок продукції вітчизняних виробників, що дозволило не лише стабілізувати постачання, але й сформувати резервні запаси.

Узагальнення результатів секторального розвитку оборонно-промислового комплексу України у 2025 році представлено в таблиці 3.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід зазначити, що інституційні та регуляторні зміни, реалізовані у 2025 році, мали безпосередній вплив на виробничу

Таблиця 2

Динаміка виробництва дронів та боєприпасів в Україні у 2022–2025 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025
Дрони (загалом), млн од.	~0,1	~0,3	~1,0	2,5–3,0
FPV-дрони (щомісячно), тис.	~5	~10	~20	~200
Фінансування дронів, млрд грн	~5	~15	~35	>110
Виробництво мін (усі калібри), млн од.	~0,1	~4,2*	~2,5+	>3
155-мм снаряди	відсутні	обмежено	запуск	серійне виробництво

Джерело: оцінка на основі відкритих джерел

Таблиця 3

Розвиток ключових секторів ОПК України у 2025 році

Сектор	Головні досягнення 2025 року	Роль держави	Ключові «гравці»
БПЛА	Масове впровадження ШІ та оптоволокна	Контрактація через Prozorro, дерегуляція	Приватний сектор (80%), «Укроборонпром»
Боєприпаси	Серійне виробництво 155-мм	Інвестиції в заводи, імпорт сировини	Спільні підприємства (Rheinmetall та ін.)
Ракети	Масштабування «Паляниці» та «Нептуна»	Повне фінансування, режим секретності	Державні КБ та заводи

Джерело: сформовано автором

динаміку ключових секторів оборонно-промислового комплексу. Їх результатом стало зростання обсягів виробництва, підвищення рівня технологічної складності продукції та формування передумов для досягнення технологічної автономії у стратегічно важливих сегментах оборони [4; 9; 14].

4. Висновки

1. У результаті дослідження інституційно-правових змін встановлено, що у 2025 році сформовано цілісну модель державного регулювання оборонно-промислового комплексу, яка базується на поєднанні дерегуляційних інструментів, податкових стимулів та механізмів кадрового забезпечення. Впровадження спеціального режиму «Defence City», який передбачає умовне звільнення від оподаткування прибутку за принципом реінвестування, а також скасування квотного підходу до бронювання працівників із переходом до 100% покриття критично важливого персоналу, забезпечило формування стабільного інституційного середовища функціонування галузі. Відмінною рисою отриманого результату є перехід від фрагментарних регуляторних рішень до довгострокових інституційних механізмів (до 2036 року), що дозволяє вирішити проблему нестабільності правил функціонування ОПК, визначену в аналізі літератури. Це пояснюється необхідністю забезпечення передбачуваності для інвесторів і виробників в умовах воєнної економіки. Як наслідок, досягнуто підвищення інвестиційної привабливості сектору та зниження операційних витрат підприємств за рахунок податкових і митних пільг.

2. Дослідження трансформації фінансових та організаційних механізмів розвитку ОПК дозволило встановити формування гібридної фінансової моделі, яка поєднує державне бюджетне фінансування, пільгове кредитування та міжнародні інвестиційні інструменти. Зокрема, обсяг державної підтримки галузі у 2025 році перевищив 55 млрд грн із подальшим збільшенням видатків на сектор безпеки і оборони на 324,7 млрд грн, що супроводжувалося переорієнтацією ресурсів на внутрішнє виробництво. Впровадження механізму пільгового кредитування під 5% річних забезпечило доступ підприємств до ліквідності в умовах високої вартості фінансових ресурсів. Ключовою відмінною рисою результату є поява нової моделі міжнародного фінансування – «Данської моделі», яка передбачає інвестування партнерів безпосередньо у виробництво в Україні. Це дозволило вирішити проблему залежності від імпорту озброєння та неефективності логістичних ланцюгів. Інтерпретаційно цей результат пояснюється переходом від моделі зовнішньої допомоги до моделі виробничої кооперації. Кількісним підтвердженням є залучення понад 6 млрд дол. США зовнішнього фінансування та додатково близько 1 млрд євро коштів від заморожених активів.

3. Оцінка впливу інституційних змін на виробничу динаміку ключових секторів ОПК засвідчила суттєве зростання технологічної спроможності галузі та концентрацію ресурсів на розвитку асиметричних засобів ураження. Зокрема, у секторі безпілотних систем досягнуто масштабування виробництва до рівня, що відповідає стратегічній цілі у 4 млн одиниць на рік, із підвищенням ефективності застосування за рахунок використання технологій штучного інтелекту (зростання результативності з 30% до 80%). У ракетному секторі забезпечено перехід до серійного виробництва нових зразків озброєння та формування спроможностей ураження цілей на дистанціях понад 500 км. У сфері боєприпасів досягнуто покриття 30–40% потреб фронту за рахунок внутрішнього виробництва, а у сегменті мінометних боєприпасів – повного насичення внутрішнього попиту. Відмінною рисою отриманого результату є досягнення високого рівня локалізації виробництва (до 95% у секторі БПЛА) та формування технологічної автономії у критичних сегментах. Це дозволяє

вирішити визначену у літературі проблему залежності від зовнішніх постачань озброєння. Отримані результати пояснюються синергією інституційних реформ, фінансової підтримки та активізації приватного сектору. У порівняльному аспекті це свідчить про перехід України від статусу реципієнта безпекової допомоги до суб'єкта виробництва високотехнологічного озброєння.

Загалом проведене дослідження підтверджує, що трансформація інституційних, фінансових та виробничих механізмів функціонування оборонно-промислового комплексу у 2025 році створила передумови для формування його як самодостатнього та конкурентоспроможного сектору економіки, здатного забезпечувати не лише національні потреби, але й інтегруватися у міжнародні системи безпеки.

Конфлікт інтересів

Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Дані, що підтверджують результати дослідження, будуть надані автором за обґрунтованим запитом.

Використання засобів штучного інтелекту

Автор засвідчує, що під час підготовки рукопису засоби штучного інтелекту не використовувалися. Текст статті, її структура, аналіз джерел, інтерпретація результатів, таблиці, висновки та список літератури сформовані автором самостійно.

Інструменти штучного інтелекту не застосовувалися для генерування наукового змісту, обробки емпіричних даних, формулювання гіпотези, підготовки висновків або редагування тексту. Відповідальність за зміст статті, достовірність наведених положень і дотримання вимог наукової доброчесності повністю несе автор.

Внесок автора.

Танцюра І.І.: концептуалізація дослідження, визначення наукової проблематики та дослідницьких завдань, розроблення методології, аналіз законодавства та політико-правових аспектів проведення виборів, порівняльно-правовий аналіз, формування висновків і рекомендацій, підготовка та змістовне редагування рукопису, перевірка наукових результатів, затвердження остаточної редакції.

References:

1. Hartley K. The Economics of Defence Policy: A New Perspective. London : Routledge, 2017. 224 p.
2. Mazzucato M. The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths. London : Penguin Books, 2018. 288 p.
3. Markowski S., Hall P., Wylie R. Defence Procurement and Industry Policy: A Small Country Perspective. London : Routledge, 2019. 312 p.
4. Kattel R., Mazzucato M. Mission-oriented innovation policy and dynamic capabilities in the public sector. *Industrial and Corporate Change*. 2018. Vol. 27, No. 5. P. 787–801. DOI: https://doi.org/10.1093/icc/dty032
5. Mazzucato M. Mission-oriented innovation policies: challenges and opportunities. *Industrial and Corporate Change*. 2018. Vol. 27, No. 5. P. 803–815. DOI: https://doi.org/10.1093/icc/dty034
6. Uyarra E., Zabala-Iturriagagoitia J. M., Flanagan K., Magro E. Public procurement, innovation and industrial policy: Rationales, roles, capabilities and implementation. *Research Policy*. 2020. Vol. 49, No. 1. Article 103844. DOI: https://doi.org/10.1016/j.respol.2019.103844
7. Bellais R. Market structures, competition and innovation: grounds for an alternative defence industrial policy. *Defence and Peace Economics*. 2024. Vol. 35, No. 4. P. 448–463. DOI: https://doi.org/10.1080/10242694.2023.2182869
8. Klymak M., Vlandas T. Governance in times of war: Public procurement in Ukraine. *PLoS ONE*. 2024. Vol. 19, No. 6. Article e0305344. DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0305344
9. Давимука С. А. Інноваційна екосистема оборонної промисловості України: концептуальні засади та практика формування. *Регіональна економіка*. 2024. № 1 (111). С. 65–80. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-7
10. Козловець М. Реалізація організаційно-правового механізму забезпечення управління оборонно-промисловим комплексом України. *Наукові перспективи*. 2024. № 5 (47). С. 433–445. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-433-445
11. Howell S. T., Rathje J., Van Reenen J., Wong J. Opening up military innovation: causal effects of reforms to US defense research. *Journal of Political Economy*. 2025. Vol. 133, No. 11. P. 3605–3651. DOI: https://doi.org/10.1086/737235

12. Cheah S. L. Y., Ho Y. P. Effective industrial policy implementation for open innovation: The role of government resources and capabilities. *Technological Forecasting and Social Change*. 2020. Vol. 151. Article 119845. DOI: https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119845

13. Weinbaum C., O'Connell C., Popper S. W., Bond M. S., Byrne H. J., Curriden C., Fauerbach G. W., Lilly S., Mondschein J., Schmid J. Assessing Systemic Strengths and Vulnerabilities of China's Defense Industrial Base: With a Repeatable Methodology for Other Countries. Santa Monica : RAND Corporation, 2022. DOI: https://doi.org/10.7249/RBA930-1

14. Kennedy J., Dee S., Hill D. Tooling up together: How Europe and Ukraine can improve defence industrial collaboration. Santa Monica : RAND Corporation, 2025. DOI: https://doi.org/10.7249/RRA3833-4

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ihor Ivanovich Tantsyura
PhD (255 – Armaments and military equipment),
Director of LLC "NVK "Bulava"
Kyiv, Rylskyi Lane, No. 4, 02000
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9206-6485

Танцюра Ігор Іванович
PhD (255 – Озброєння та військова техніка),
генеральний директор ТОВ «НВК «Булава»
м. Київ, пров. Рильський, буд. 4, 02000
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9206-6485

Дата надходження статті: 18.08.2026
Дата надходження виправленої версії статті: 20.09.2026
Дата прийняття статті: 24.09.2026
Дата публікації статті: 28.10.2026